

STIRPIVM HISTORIÆ
PEMPTADIS TERTIÆ
LIBER QVINTVS,
DE FILICIBVS, MVSCIS,
AC FVNGIS.

PRÆFATIO.

POST deleterias ac perniciosas herbas, ad Filicum explicanda describendaq̄, genera, tum & Muscorum ac Fungorum conuertimur, quæ licet plurima parte perniciofa homini non sint, subinde tamen vel nocent, vel humano generi incommoda, vel parum vtilia existunt.

Filicum autem cōplures sunt species: sunt & Muscorū: nec deest in Fungis differentia. Commune Filicibus omnibus est, vt, & floribus & semine destituantur. Desiderantur eadem in Fungis: in plurimis quoque, sed non tamē in omnibus, quæ inter Muscos referri contingit.

DE FILICE.

CAPVT I.

Filix mas.

Filix femina.

FILIX duorum est generum iuxta veterum sententiam: Mas & Femina; quæ quidē proprie Filix est nā alia, quas inter Filices referri contingit, proprias suas habēt appellationes.

1. Mas folia mox a radice promit ampla, aspera, subdura, frangi facilia, diluto colore virentia, odore graui, cubito altiora, alarum instar expansa, veluti de plurimis ad vnum coherentibus pediculum composita, quorum singularia pinnata, & secundūm margines crenata, à tergo veluti tenuissimo tordidoque puluere obsidentur, qui temere semen esse à plerisque creditur: radix ē multis cirris confibrata, crassa, nigraque est. caule, flore, semineque destituitur: tota natura sterilis.

2. Femina Filix & flore ac semine caret, sed caulē promit vnicū, striatum, aliquatenus angulosum, medulla refertū verticillate, quo oblique inciso, bicipitis Aquilæ species quædā apparet, circa

circa hunc folia sunt eóplura, alata, & maris foliis similia, sed minora. radix oblóga, nigra, sub terra serpit, digitú subinde crassa, aut aliquanto tenuior. odor quoq; huic grauis est, ut mari.

Amat utraque Filix loca sterilia, arida, ac deserta: & ut Horatius testat ur,

Neglectis vrenda Filix innascitur agris.

In cultis ac stercoretis locis non prouenit: nam & fimo superiniecto, ut Theophrastus libro VIII. cap. VIII. refert, interit.

Mas apertis gaudet ac patentibus locis: montibus ac saxosis, ut Dioscorides ait.

Femina circa margines agrorum; sub sentibus, & in siluis vmbrosis non raro reperitur.

Marcescit utraq; Filix sub hiemem: noua Vere erúpunt folia, tota aestate in vigore futura.

Prior Græcis *πίλις* ἢ *πίλιον*: nonnullis *βλήχρον* appellatur: à Nicandro in Theriacis *βλήχρον*: ab aliis *πολύριζον*: item & *πίλιον*, *δασύκλων*, *ἀνάσφορον*: Latinis Filix mas: Italicè *Felce*: Hispanicè *Helecho*, *Falguero*, & *Feyto*: Germanicè *Waldfarn* & *Waldfarn manius*: Gallicè *Fougere*, ou *Fenchiere masle*: à Belgis *Daren manneken*.

1.

Altera species Græcis est *θηλυπίλις*, id est, Filix femina, & *νυμφαία πίλις*: Latinis, ut quidem inter notha Diosc. Lingua ceruina: Germanicè *Waldfarn*, *weiblin*, & *Groß Farnkraut*: à Belgis *Daren wijfken*: Gallis *Fougere femelle*.

2.

Calidam, amaram, ac siccam, paululumq; adstringentem facultatem Filix utraq; obtinet.

Latum lumbricú radix mascula, auctore Diosc. denariorum quatuor pondere pellit, cum aqua mulsa pota; meliùs verò si cù Scámonij aut Veratri nigri obolis quatuor detur. Oportet autem, ait, ut sumpturi alia præsumant. Ad eundem modum, addit Galenus, foetú quidem viuum necare; mortuum verò eicere mirum non est. Prodesse verò & huius radix lienosis traditur: nam & cum axungia trita & imposita contra ictus ab arundine factos utilis. Cuius probationem Dioscorides esse ait, quòd Filix per ambitú fata arundine pereat, & vice versa, arundo Filice septa. Sed vanú est, existimare id per singularem aliquam antipathiam accidere, & aliunde contingere, quã quòd hæc Filix in humidis non adolescat, nec arundo in sicco.

Filix femina similem vim superiori, ut Galenus ait, habet. Dioscorides huius radices cum melle sumptas latos vermes; cum vino verò teretes eicere: feminis sterilitatem, & abortum pregnantibus facere refert. Addit farinam huius humidis vlceribus inspergi: & iumentorum ceruicibus attritis mederi. Fertur & vinum ne acefcat conseruare posse Filicis radix in dolium immissa.

De Filice palustri. CAP. II.

Filix palustris.

PALV.

PALVSTRIS Filix caules complures edit bicubitales aut altiores, foliosos veluti Filicis feminæ, cuius & folia referret, nisi particularia molliora latioraque essent, & haudquaquam per margines serrata: circa summos ramulos densa veluti seminum futurorum rudimenta adhærent, quæ tamen semina non sunt. (nam sterilis & hæc Filix vti ceteræ) radix crassa, amplissima omnium Filicum, multis crassis nigris fibris capillata, in quarum medio subcandidum quoddam, quod efficacissimum putatur radicis.

Nascitur hæc Filix locis riguis ac palustribus; non rarò in fossis aquas habentibus, in humidioribus quoque siluis. Apud Gallos, tum & apud Britannos plerisque locis reperitur: Germaniæ ac Belgio satis quoque frequens.

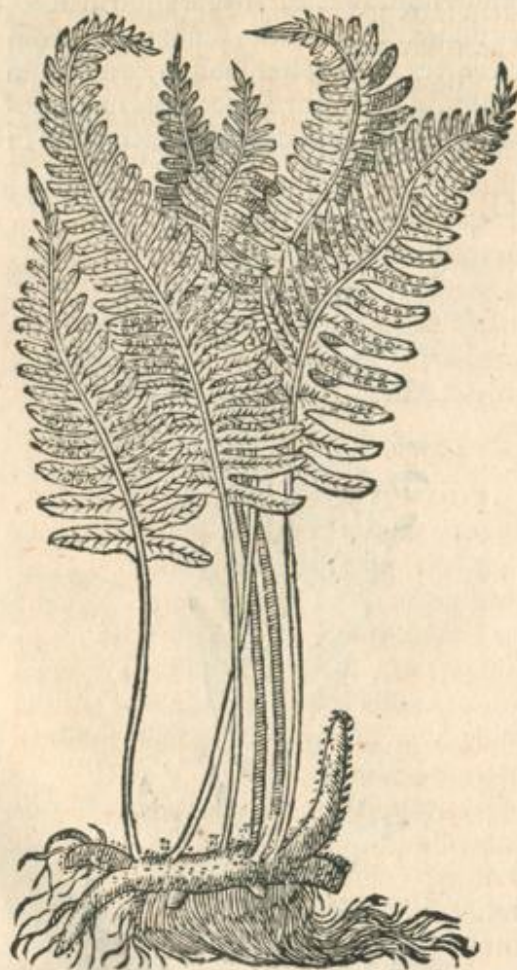
Viget vt antecedens ætate: hieme marcescunt folia, radix restibilis.

Vulgo Osmunda in Belgio dicitur: rectius Filix palustris aut æquatilis nuncupatur. Sunt qui Filicaltrum: plerique ex Chymicis Lunariam maiorem vocant: Valerius Cordus Filicem latifoliam facit. Videtur autem haud dissimilis ei Filici, quæ *πτερις μεγάλη* à Theophrasto appellatur, cui Polypodium simile facit: nam huius singulari folio, Polypodij folium satis simile est. Germanis *Gröf Farn*: Belgis *Gröote Daren/Wit Daren*.

Radix huius & calida quoque est, ac sicca, sed minus quàm superiorum. Vtilis habetur, ac præsertim quod eius medium, non modò vulneratis, sed & cæcis, ruptis, ex alto deturbatis, decocta vel etiam tusa, & cum liquore aliquo sumpta; in decoctis, quæ Vulneraria recentiores appellant, ea de causâ ab Empiricis additur. Sunt qui tantam huius potentiam existiment, vt sanguinem alicubi intra corpus hærentem ac concretum dissoluere queat, & foras etiam per vulnus expellere.

De Polypodio. CAP. III.

Polypodium maius.

Polypodium minus.

POLYPODII folia Filicis maris similia videri possent, nisi & minora multò, per margines haudquaquam serrata aut crenata forent: exeunt hæc mox à radicibus, vtrisque pluribus altis sectionibus ad mediam vsque costam diuiduntur, à fronte ac anteriore parte læuia sunt, à posteriore, veluti adhærentibus ex puluere verrucis, leuiter exasperantur: radix longa, digito tenuior, per obliquum serpit, in qua tubercula quædam acetabulis iis similia, quæ in Polyporum ac Sepiarum cirris apparent, sapore hæc dulcedinem quamdam cum subacerbo

acerbo gustu præ se fert. caret & istud Filicis genus non modò flore ac semine, sed & caule.

Nascitur in veterum arborum carie exesarum caudicibus, tum & super veteres muros, ac ædium tecta: reperitur & in aggeribus secus agrorum margines, præsertim sub arboribus ac sentibus, ac subinde in siluis: & nonnullis lætius amplioreq; folio: aliis locis minus ac tenerius.

Præfertur in veterum Quercuum caudicibus enatum. Huius loco vtuntur plerique eo quod sub Quercubus reperitur; quod tamen reuera Quercinum appellari nequit.

Quouis anni tempore viret colligiq; potest Polypodium: Vere nouo, noua folia promit.

Græcis πολυπόδιον est, ab acetabulis Polyporum in radicibus apparentibus: Latini nomen retinent; tamen & Filiculam, quasi paruam Filicem, quandoque nominant: Itali Polypodio: Hispani Filipodio, & Polypodio: Germani Enzelsüß; Baumfarn; Droppwurß; Belgæ Boon Daren: Galli Polypode.

Resiccantis autem Polypodium est facultatis, sed tamen citra morsum, vt Galenus ait.

Purgandi vim habere Dioscorides refert, detrahendq; bilem ac pituitam. Actuarius etiam bilem atram subducere posse addit: aliis nulla, aut si quæ sit, omnino exigua clemensq; subducendi vis Polypodio esse videtur. In qua sententia Ioannes quoque Manardus, qui admodum imbecilliter ipsum purgare sentit: cui & accedit ipsa rerum magistra experientia. Nam reuera Polypodium per se haudquaquã purgat, sed ex iure veteris galli gallinacei cū Beta aut Malua, aliiue lubricatibus aluū decoctum, ad alui lenitionem nonnihil tantummodò confert.

Ioannes Mesues Polypodium inter ea refert, quæ corpora maximè exiccare ac extenuare queant; fortassis ad Arthritidis quoddam genus respexit, quo non vna corporis pars, sed complures ferè afficiuntur: ad quod à Menapiis aliisque Rheni ac Mosæ accolis plurimum commendatur. Tument in hoc morbi genere manus, pedes, vtriusque genu cubitorumq; articuli: adest impotentia præ doloris magnitudine mouendi, subinde superiores minus; grauius verò inferiores partes afficiuntur: facile quoque ex vna in aliam partem humores fluentes decumbunt. Huic malo Menapij Polypodij decoctum, vt diximus, adhibent, quo superfluos humores absumi ac resicari posse sperant, non quidem mox, sed temporis mora: nam continuis aliquot diebus decocti huius vsu præcipiunt ac instituunt.

Citius autè hoc morbi articularis genus, aut venæ sectione, vel purgationibus, vel vtrisque; deinde sudore tollitur. Nec difficilis eius curatio, si tempestiue vniuersalia hæc remedia adhibeantur: neque enim in ipsis articulis humores impacti hærent, sed circa ipsos non tam

Dryopteris candida.

consistunt quàm confluunt. Idcirco citissimè corpus vacuandum; deinde quod reliquum procuratis sudoribus digerendum discutendumq; est.

Luxatis præterea efficaciter imponi Polypodij radicem, Dioscorides ait, & rimis quæ inter digitos fiunt.

De Dryoptere. CAP. IIII.

FILICEM marem Dryopteris satis refert, minora tamen multò & tenuius dissecta eius sunt folia, antèrius læuia, colore è viridi vnà cum pediculo mediisque neruis pallent: à tergo eodem quo Filicis exasperantur modo: absque caule & hæc Filix viuit: sine semine gignitur: radix è fibris inter se complicatis commissa, & mediocris crassitudinis, subinde noua germina molitur.

Locis rarò insolatis, in montium colliumq; conuallibus quandoque reperitur, & in densis siluis.

Pereunt huius folia per hiemem: Vere noua erumpunt.

Græcis δρυοπτεις est: Latinis Querna Filix dici potest. Oribasius medicinalium collectionum lib. xi. Bryopterim appellat: & rectius fortassis βρυοπτεις, à musco cum quo reperitur, quàm Dryopteris nominatur: nam & Dioscoride auctore, in Quercuum musco nasci-

Arthritis
vniuersalis

nascitur. Officinæ Pharmacopœorum Adiantum olim perperam appellarunt: ineptius pro Adianto medicamentorum compositionibus admiscuere. Valerio Cordo est *Helechos*: Belgis *Ephten Daren*: Hispanis *Helecho de roble*.

Mistam autem, ut quidem Galenus, Dryopteris gustatu facultatem præ se fert, dulcem, acrem, amaram; in radice verò acerbam habet & septicam; proinde & pilis glabram cutem reddit. Dioscorides Dryopterim cum radicibus tritam, pilothrum siue depilatorium esse quoque refert, si post sudorem, eumque extersum, corpori imponatur.

De Dryoptere nigra. CAP. V.

Dryopteris nigra.

Adiantum
Plinij.

Error quo-
rumdam.

SUPERIORI Dryopteri & alia quædam Filicis species similis reperitur, sed cauliculis ac foliorum nervis nigricans, tum & foliis saturatius virens: exeunt hæc mox quoque à radice, variè etiam, sed rarius, dissecta: radix ex pluribus tenuibus confibratur.

In siluis ac locis vmbrosis subinde, sed tamen haud frequenter, nascitur.

Viret non secus ac Polypodium aut Adiantum anno toto; non cessat tamen sub ætatem noua folia promere: flore semineque veluti prior, destituitur.

A similitudine cum Dryoptere, Dryopteris nigra à recentiorum nonnullis appellatur: ab aliis Adiantum nigrum, ad superioris videlicet differentiam, quod perperam, uti ostendimus, Adiantum nominatur. Sunt autem ex recentioribus, qui Lonchitidem asperam esse velint: sed quæ foliorum cum Scolopendrij similitudo? planè nulla. Non est igitur aspera Lonchitis: multò minùs Adiantum Plinij, quod à Theophrasti Adianto non differt; quæ etenim de Adianto, ea ex Theophrasto habet. Adiantum legitimum paulò inferius describendum. Usurpatur tamen nihilominus hæc Dryopteris nigra à nonnullis Adianti loco: & versantur hi quidem quoque in errore, sed non tam graui ac illi, qui Dryopteridem priorem loco Adianti veri assumunt.

Est siquidem hæc nigra Dryopteris haudquaquam septica, sed Adianto & Trichomani facultate responderet.

De Phyllitide. CAP. VI.

PHYLLITIDIS oblonga, haud dissecta sunt folia, Oxylapathi similia, subinde longiora, duriora, virentioraque, parte anteriore læuia, posteriore adhærescentes veluti vermiculos ostentant; odore graueolentia, gustu acerba: radix è tenuibus nigris fibris committitur: caule, flore, semineque, ut alia huius generis, destituitur.

Per ætatem quandoque folium in partes veluti laciniâs quasdam ita finditur, ut ex vno folio alia exire ac progigni videantur.

Locis petrosis, in vetustis parietibus, secus fontes, in conuallibus, & aliis humidis ac vmbrosis gignitur.

Viret quouis anni tempore, haud aliter quàm Polypodium.

Græce *φυλλίτις* dicitur: Latini nomen seruant: Officinæ Linguam ceruinam appellant, perperam verò Scolopendriam: à legitimo siquidem Scolopendrio multum differens: Germani *Hirszung*: Belgæ *Dertstonge*: Hispani *Lengua ceruina*: Galli *Langue de Cerf*. Apuleius etiam Radiolum capite LXXXIII. nominat.

Ad

Phyllitis.

Phyllitis laciniata.

Adstringens & resiccans facultate est: ad dysenterias & intestinorum leuitates commendatur. Serpentium etiam moribus in vino potam aduersari Dioscorides refert.

De Hemionitide. CAP. VII.

Hemionitis.

Hemionitis peregrina.

HEMIONITIS Phyllitidi similis foret, nisi folia eius inferiore sede latiora essent, & utrimque angulos haberent prominentiores, veluti Ari ac minoris Dracunculi: sunt etenim inferius lata & semicirculi instar, ferè dimidiæ ac διχοτόμου Lunæ modo excavata, reliqua

reliqua parte angustiora sunt & in acumen desinentia: anteriore etiam superficie laeua ac viridia; a tergo quaedam vermiculorum specie ipsis quoque adherent. radices similiter e pluribus tenuibus fibris commissae.

Variat verò & quandoque foliorum huius forma, inferiore sede ac circa basim, veluti apophyses vtrisque habentium.

In obscuris quibusdam Romae locis nasci Anguillara scribit: reperitur & in Britanniae umbrosis. translata illinc tenella quandoque in Belgium, posteaquam adoleuisset, Phyllitidem angustis & oblongis foliis æmulari reperta est: foli anguli interiores, paulò prominentiores, nonnihil discriminis ostendere.

Dioscoridi ἡμιονίτις est: nonnullis eodem auctore ἀσπένιον dicitur. Meminit Theophrastus Hemionij, sed à Dioscoridis Hemionitide multum differt: Hemionion siquidem Theophrasto idem cum Asplenio, de quo mox.

Sapore autem ac facultate Hemionitis proximè Phyllitidem refert: est etiam gustu acerbata, facultate adstringens. Dioscorides ait ex aceto potam lienem absumere. Quod fortassis ex Asplenij facultatibus huc translatum.

De Asplenio siue Scolopendrio.

CAP. VIII.

Asplenium.

ASPLENIO folia sunt parua, longitudine palmi, vtrisque profundis sectionibus alterno ordine incisa, interius mollia lanuginosaque, superius glabra ac virentia, quae cum inarescunt complicantur, & in teretem figuram contracta, forisque hirsuta, scolopendreae similia apparent: pro radicibus tenues nigrae inter se compllicantur fibrae.

Nascitur in vetustis parietibus, in rupibus, in saxosis, opacis, ac umbrosis: Galliae, Italiae, Hispaniae, Britanniae, Belgioque satis notum.

Toto anno viret, remissius tamen hieme: aestiuis mensibus noua subinde folia promit.

Graecis est ἀσπένιον, καὶ σκολοπένδιον: Latini Asplenium, Asplenium, & Scolopendrium similiter appellant: nonnullis ἀσπένιον dicitur: Theophrasto ac aliis ἡμιόνιο: Gaza Mulam herbam nominat: Dicitur & πτερίξ: in Officinis Ceterach: Nicolao Myrepto λιδοπτερίον, & (si non fallimur) ἀσπένιον ἄπαιον: Italis Scolopendria: Hispanis Doradilla, Douadilha: Germanis Steinfarn / Wiltcrup: Belgis Steen varen / Wiltcrup.

Asplenion autem ac ἀσπένιον ex eo dicitur, quod aduersus splenis morbos efficax sit: Scolopendrium verò à similitudine cum scolopendra, hirsuto ac multorum pedum verme.

Tenuium partium, inquit Galenus, herba ipsa est, non tamen calida. Dioscorides folia tradit in aceto decocta, per dies quadraginta epota, lienem

absumere: contrita quoque ex vino lieni imponi: vti in stillicidio, regioque morbo prodesse, calculosque in vesica comminuere, (quae ab iis perficiuntur quae tenuium sunt partium:) addit & singultus hanc sedare: in opinione deinde esse, hac herba conceptum adimi, per se aut cum muli liene appensam, atque eius rei gratia noctu colligendam luna silente.

Simile & Theophrastus habet: Folium Hemionij, inquit, sterilitatem mulieribus facere volunt, & aliquid vngulae muli ac ἀσπένιον, aliàs δέρματος, id est, cutis, miscendum praecipunt. Plinius etiam non dandum Asplenium feminis ait, quoniam sterilitatem faciat.

Inter huius ætatis Empiricos sunt, qui hac herba non modò lienis durities ac tumores, sed & omnes iocinoris languores ac morbos feliciter ac citò curari posse praedicant: tantisque huius in roborando hoc viscere vires esse affirmant, vt etiam animalis alicuius excoctum iecur, si cum hac recoquatur, crudo simile reddatur, & ad priorem suam constitutionem restituatur.

Sed hoc inter saniles fabulas referendum, vnà cum eo quod Dioscorides de noctu colligendo

gendo Asplenio refert, & pleraque alia vanissima, quæ in veterum libris subinde sparsim reperiuntur; à quibus nec recentiorum plerique abstinent, qui mendaciis ac inanibus nugis paginas quandoque implent, studiosisque non parum imponunt.

De Lonchitide aspera. CAP. IX.

Lonchitis aspera.

Adiantum.

ASPERÆ Lonchitidis dodrante longiora sunt folia, ab utraque parte pluribus, ac multò crebrioribus, quàm Polypodij, incisuris dissecta; quæ anteriore parte virent, lævia ac glabra sunt, posteriore verò vt Polypodij exasperantur: radix nigricans multiplicibus tenuibus capillamentis confibratur.

Nascitur in scrobibus ac fossis locis viginosis, humidis ac umbrosis.

Nec caulem, nec florem, nec semen vlla anni parte profert, perpetuò viret, æstate viger.

Nonnulli hac ætate Asplenium siluestre aut Asplenium magnum appellant: Valerio Cordo Strutiopteris est: Dioscoridi verò Lonchitis aspera cognominatur. Duas siquidem Lonchitides Dioscorides describit: vnam folijs Porri; alteram Scolopendrij folio maiore ac asperiore, quæ utique præfens est, cuius folia ampliora maioraque sunt quàm Scolopendrij; asperiora etiam, crebrioribusque sectionibus incisa. Græcis *λογχίτης τετραχία* dicitur: Latinis, eodem auctore, Longina & Calabrina: Germani *Gross Wiltz fraut*: Belgæ *Gzacht Waren* nominant.

Lonchitidis autem asperæ, Dioscoridis ait, folia vulnera glutinandi vim habere, & prohibere ne inflammationes excitentur, potaque ex aceto lienem absumere.

Galenus virentia quidem Lonchitidis asperæ folia ad glutinanda vulnera idonea esse tradit: sicca verò ex aceto pota lienes induratos sanare.

De Adianto. CAP. X.

BREVIS ac humilis herba Adiantum est: cauliculi eius palmum longi, læues, subnigro puniceo colore nitent: folia exigua incisuris diuisa, ambituque crenata, Coriandri aliquatenus æmulantia, nullo ordine digeruntur: radix è tenuibus pluribus capillamentis constat.

In parietibus, locis petrosis, umbrosis, humidis, secus fontes & aquarum stillicidia exit: Italia & Gallia notius est, quàm Germania aut Belgio.

Viret quavis anni parte; numquam tamen vel florem vel semen facit.

Græci *ἀδίατον* appellant: Theophrasto, ac deinde Plinio Adiantum est nigrum: duo siquidem his Adianti sunt genera: candidum ac nigrum.

De candido sequente capite agetur. Dicitur ve-

rò Adiantum istud & *καλλίτριχον, πλύτριχον, καὶ ἰβανότριχον*: Latine Polytrichum, Callitrichum, Cincinnalis, Terre capillus, Supercilium terræ: ab Apuleio Capillus Veneris, Capillaris, Crinita: à nonnullis Coriandrum putei: Officinæ Italiae Capilli Veneris appellationem amplexæ sunt: Officinæ Belgij pro Capillo Veneris, Ruta vtuntur muraria.

Ἀδίατον autem ex eo dicitur, quòd folium, vt Theophrastus ait, non madescat: aquas enim respuit, perfusum mersumque sicco simile, vt Plinius ait. Dicitur verò Callitrichon & Poly-

trichum ab effectu, tingit siquidem capillum, ac densum eum facit.

Est autem Adiantum, Galeno auctore, resiccans, extenuans, discutiens, in caloris frigorisque medio: viscosorum humorum crassiorum è pectore ac pulmonibus excreationibus non mediocriter confert: calculosque frangit epotum; & quidem non modò renum calculos expellit, verum & eos qui in pulmonibus & asperæ arteriæ exiguis ramulis hærent, frangit, atque cum sputo educit, Eclegmate, siue vt vulgò, Serapio inde confecto.

Strumas verò & abcessus Adiantum quoque, eodem auctore, digerit; & caput ex alopecia glabrum conuestit.

*Dioscori-
des NOTANT*

Adianti vires & facultates Dioscorides multas refert, non modò differentes, sed & repugnantes: inter alias, sanguinis reiectiones ipsum cohibere ait: paulò verò antè, secundas ac menses ciere. Quæcumque verò sanguinis reiectiones cohibent, ea etiam menses supprimunt. Addit in fine, Seni circa ouilia vtilitatis pecorum gratia: quæ autem vtilitas ex eo, non ostendit. Iam & feri Adiantum nequit, cum semine careat; nec etiam commodè transferri. Apparent idcirco hoc loco multa aliunde translata huic capiti addita. Et fortasse quædam ex Cytisi historia accessere.

Adiantum ex dissimilaribus partibus Mesues constare tradit: quædam quidem aqueas ac terreas habere, easque adstringentes, alteram superficiariâ calidam ac tenuem. Et hac quidem obstructa aperire, crassa extenuare, ventrem subducere, præsertim dum recens est; nam vt tenuis hæc pars est, ita citò resoluitur: adstringentibus verò partibus ac terreis, ventrem sistere ac fluxiones cohibere.

De Ruta muraria. CAP. XI.

Ruta muraria.

RUTA muraria cauliculos edit complures, teretes ac tenues; ac circa hos foliola exigua indigesta, ambitu crenata, graueolentis Rutæ satis similia, anteriore parte læuia, virentiaque; auersa verò obsoleti coloris, punctulis obfita: radix fibrosa nigra est.

Nascitur in parietibus ac muris vetustis, iuxta aquas, puteos, fontes, locis videlicet humectis, ac quæ sæpius rigantur, raroque à Sole illustrantur. viuax & hæc est, hiberno frigore non extinguitur.

Æstate amplius viret: flore & semine caret.

Vulgò Rutam murariam, aut Rutam murallem appellant: Germani *Mawrrauten*: Belgæ *Strenrupte*: Galli *Rue de muraille*: sunt qui Vitæ saluam nuncupent: Officinæ Belgij Capillum Veneris nominant, ac pro legitimo multo vsæ sunt tempore. Est autem Adianti genus, quod Candidum Theophrasto dicitur: nam Adianti duo hic genera facit, vt superiore cap. diximus: Nigrum vnum, Candidum alterum. Et Nigrum quidem superiore capite descriptum est; Candidum verò ipsa Ruta est muraria, quæ quidem nigro Adianto magnitudine & forma, deinde & reliquis satis similis. Conueniunt natales, folia crassiora pauloque minora sunt, cauliculi non nigri, sed ex albedo virent; vnde Candidi cognomen accepit.

*Plinius
NOTANT.*

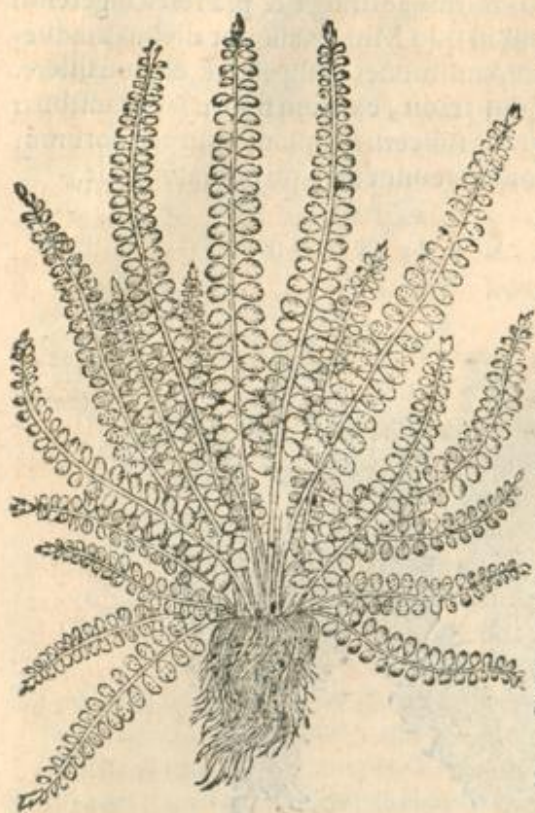
Plinius duo similiter Adianti refert genera: candidius vnum, alterum nigrum læuiusque: maius ait Polytrichon, minus verò Trichomanes nominari, perperam Trichomanes inter Adianti genera referens: nam Trichomanes ab Adianto differt.

Nec desunt, qui Rutam murariam Paronychiam Dioscoridis esse sentiant. Paronychia autem Peplo similis est, minor longitudine, & maioribus folijs esse traditur: Pepli verò folia lata in rotunditate oblonga sunt, ambitu nequaquam crenata, graueolentis Rutæ haud similia; iam & quàm Rutæ muralis maiora, quæ manifestam Rutæ murariæ cum Paronychiae descriptione dissimilitudinem ostendunt. Nec repugnat quòd Peplus Rutæ folio describatur: non etenim graueolentis Rutæ, sed alterius Rutæ est folio, Hyperico similis, cui multarum, vt alibi ostendimus, herbarum folia comparantur.

Ceterum

Ceterum Ruta muraria Adianto temperamento ac facultatibus haud multò abſimilis. Prodeſt ruſſientibus, difficiliùs reſpirantibus, latera dolentibus: crudorum pulmoni inhaerentium concoctionem decocta promouet: valet ad renum & veſicæ dolores, vrinam clementer cit: calculoſque expellit. Sunt qui ad puerorum enterocelas commendent, ac valdè efficacem referant; ſi quadraginta continuis diebus huius aridæ puluis ſumatur.

Trichomanes.

De Trichomane. CAP. XII.

TRICHOMANES cauliculos quoque promittit tenues, teretes, complures, nigricantè colore nitentes; circa quos ordine digeſta perquam exigua tenuia vtrimq; foliola, aliquantum crenata, haud multò quàm ipſæ ſunt Lentès minorà, ab aduerſa parte punctulis exiguis exaſperata, radices vt Adianti, tenuiſſima nigra capillamenta.

Iuxta fontes, riuulos, locis humidis, in vetuſtis parietibus ac muris, & faxoſis alijs vt plurimum exit.

Diuturnum ac viuax quoque eſt: hiemis iniuria non offenditur: ſterile vti Adiantum, & reliquæ omnes Filices, cuius ſpecies eſt.

Græcis eſt *Τριχομανές*, Latinis Filicula, quaſi parua Filix; item & Capillaris. Apuleius cap. LI. cum Callitricho idem facit.

Adianto, vt Dioſcorides & Galenus referunt, facultatibus omnibus reſpondet.

De Muſco arboreo. CAP. XIII.

MVSCI complures reperiuntur, & natalibus ferè differentes. Quidam arboribus adnaſcuntur & adherent; alijs terræ ſuperficiem occupant: non deſunt etiam marini.

Arborei muſci villoſa quædam ſunt, ex multis tenuiter ac variè diſſectis, ſubinde veluti folijs inter ſe implicitis, confuſa, quæ arborum adhæreſcentia corticibus, à truncis ac ramis dependent. Vnus in hoc genere magis tenuis, craſſior alter, quidam breuior, prolixior alius: ſubcandido vt plurimum colore omnes candefcentes, tamen quandoque & niger quidam eſt, ſed minor & tenuior. Prima laus, inquit Plinius, candidiſſimis; ſecunda rutilis; nulla nigris.

Reperitur hic Muſcus in Quercu, Populo alba & nigra, Ulmo, Betula, Pomo, Pyro, Pinu, Pinaltris, Picea, Abiete, Cedro, Larice, ac alijs compluribus arboribus. Optimus, inquit Dioſcorides, Cedrinus eſt; proximus Populeus, quo in genere candidus & odoratus præſtat; nigricans improbatur. Matthiolus è Piau, Picea, Abiete, ac Larice in Italia odoratum eſſe refert, & odoratiorem Larignum eſſe.

Græci *βρύον* appellant: Latinis Muſcus dicitur, & *απλάγγιον, σπάγγος, καὶ ὕσσον*: Oribasius Muſcum *δορυδάδιαν βοτάνην* appellat: Arabes & Officinæ Vinea: Germanis *Wipf*: Belgis *Wofch*: Gallis *Du mouſch*: Italis *Muſgo*: Hiſpanis *Muſco de los arboles*.

Muſcus arboreus.

Ceterum Muscus refrigerandi ac adstringendi nonnullam vim ac potentiam obtinet, quæ tamen pro natura ac facultate eius cui adnascitur arboris, ac potissimum eius corticis, vel remittitur vel intenditur; eius siquidem cui adhæret corticis, veluti parentis sui, aliquam sibi asciscit ac retinet facultatē. Idcirco in Quercu natus Muscus refrigerat ac valdè adstringit; præter propriam, ascita etiam ipsius Querni corticis vehementer adstringente facultate.

Ex Cedro, Pinu, Picea, Abiete, Larice, resiniferis minus adstringit, & præterea digerendi ac emolliendi facultatis particeps est. Serapio vinum in quo Muscus aliquot diebus maduerit, altum ait somnum inducere, ventriculū roborare, vomitiones compescere, & aluū fistere.

Dioscorides Musci decoctum vtile ad insidendum tradit, ex vtero fluore laborantibus; vnguento denique Balanino, oleisq̄ue inspissandi gratia misceri: thymiamatum acoporūq̄; compositionibus conueniens esse; ad quæ potissimum is conuenit, qui odoratissimus.

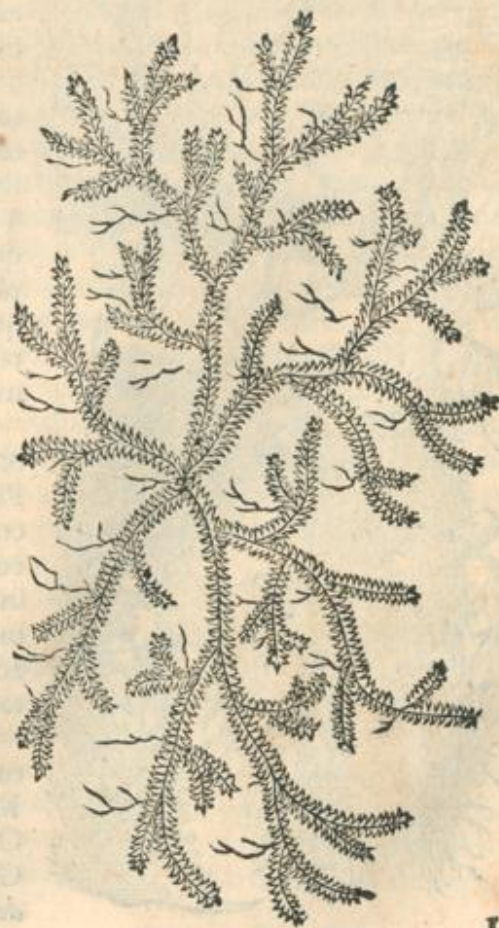
De Musco palustri ac terrestri. CAP. XIII.

Muscus palustris.

Muscus terrestris siue Lycopodium.

Muscus terrestris minor.

IN

Muscus terrestris minor alter.

In terræ superficie varij quoque exoriuntur Musci, forma non parum differentes.

Quædam enim species omnino villosa, admodum densa, candicans, quæ latè subinde ex-patiatur; ampla loca occupans: hæc macro ac sterili solo, in siluis aut alijs desertis, sed tamen riguis, reperitur locis; rarum etenim est hunc Muscum alibi inuenire, quàm vbi aquæ subsunt.

Nomen hic aliud quàm generis commune, nondum inuenit; poterit tamen haud ineptè Palustris Muscus appellari, quando vix alijs, quàm humidis reperiatu locis.

Altera species longis tenuibus, ac subinde ramosis, è luteo colore virescentibus, latè serpit viticulis, quæ minutissimis foliolis aut citius crassioribus pilis densissimè conuestiuntur, ab his fibræ hinc inde demittuntur tenues, quibus pro radicibus vtitur, superficiem sese affigit, ac proximis adheret: surgant & à ramulis cauliculi albicantes, in quibus veluti quædam spicæ, Coryli iulis ferè persimiles; quæ tamen iteriles, nec semen nec florem ferunt.

Locis hic Muscus reperitur desertis, inuis, in siluis, subinde etiam petrosis: & non modò in Hercynia silua, aut in Germania, verùm & in

Belgio: & nonnullis locis maior, alijs minor ac tenerior.

Iunio mense spicæ vigent: reliquo tempore inanes ac effætæ apparent.

Muscum terrestrem non pauci hac ætate appellant: Germani *Därlap / Gürtelkraut / Seilkraut / Haar / Haar / Euffels flawen*: Belgæ *Wolfsclautwen* appellant: vnde *Lycopodium* & *Pes lupi* à nobis dici cœpit: Officinæ pleræque perperam *Spicam Celticam* nominant: Officina-
rum error. peius ac cum maximo errore pro *Spica Celtica* in medicamentorum compositionibus substituunt.

Ceterum Muscus terrestris, *Lycopodij* donatus nomine, vrinas mouet, & vt Hieronymus *Tragus* refert, calculos comminuit ac educit. Contusus ac in vino decoctus, podagricos dolores impositus lenit. Vinum fluctuans quod iam lentorem contraxit, in vase suspensus, integritati restituit: eodem auctore.

Lichen.

De Lichene. CAP. XV.

LICHEN Musci quoque species, ex multiplicibus pinguibus foliolis, squamarum instar compactis, constat; quæ superiore parte amplius, infera minus virent: exeunt inter hæc tenuissimi breues pediculi, cacumine stellatim radiati, quædam perexiles deorsum demittuntur fibræ, quibus saxis semitisque adhærescens, viuit ac viget.

Vmbrosis, humidis, petrosis, lapidibusque stratis viis, item & alijs semitis, quò Solis radij rariùs perueniunt, & quas nullus viator frequentat, Lichen crebrò reperitur.

Maiò ac Iunio mense capitula stellata profert, & simul alia sæpenumerò foliola prioribus addit.

Λεσχην Græcis: Latinis Lichen: aliquibus etiam *βρύον*, id est, Muscus, *Dioscoride* teste, appellatur: Officinæ *Hepaticam* vocant: sunt tamen & complures aliæ *Hepaticæ* nomine donatæ, ad quarum differentiam *Hepatica petra* haud incommode hæc nuncupari poterit, à Germanis mutuata appellatione, qui hoc Musci genus *Stem Leberkraut* appellant: Belgicè *Steen Leuerkrutt*.

r 3

Frigida

Frigida autem ac sicca, & aliquantulum adstringens, temperamento Hepatica hæc petræa est. Aduersus iocinoris inflammationes, calores, febres acutas, & tertianas ex bile ortas efficax habetur.

Dioscorides Lichenem impositum sanguinis sistere profluua, inflammationes omnes arcerere, impetigini siue Licheni mederi tradit: prodesse verò & iis, quos regius tenet morbus, à iocinoris nempe inflammatione exortus: oris deinde & linguæ inflammationes cohibere.

De Pulmonaria. CAP. XVI.

Pulmonaria.

ACCEDIT Licheni Pulmonaria & alia Musci species, aridior, ambitu latior, ac squamosa, huius sibi inuicem multipliciter implicata folia maiora sunt, non perinde læuia, sed rugosiora, aspera, ac corij ferè modo densa, lentaque: virent hæc supina parte, prona inalbescunt aut pallent. Qua tota forma pulmonem aliquo modo referre hic Muscus apparet.

In veterum quercuum, fagorum, aliarumque siluestrium arborum caudicibus, in opacis ac densis siluis gignitur: reperitur & in petris quandoque, vel etiam vmbrosis alijs locis.

Nomen à formæ similitudine inuenit Pulmonaria: Germanis *Zungenkraut* / Belgis *Longhencrupt* / Gallis *Herbe à poulmon*.

Refrigerantis hæc esse facultatis & resicantis videtur. Feruntur autem pastores, ac etiam mulomedici quidam, huius puluerem addito sale vtiliter ouibus ac alijs pecoribus tussientibus & difficilius respirantibus exhibere. Prodesse hinc & hominibus posse creditur, & ad pulmonis vlcera sanguinisque sputationem perquam vtilis.

Commendatur etiam ad cruenta ac recentia vulnera, pudendorum vlcera, muliebria profluua; quin & ad dysenterias, tum & ad alias vacuationes nimias, præsertim biliotas, siue per inferna, siue per superna: vomitum, vt aiunt, sistit, & aluum cohibet.

De Rore Solis. CAP. XVII.

Ros Solis.

Aqua Roris Solis.

PARVA & humilis hæc herba est: foliola habet in tenuibus pediculis pauca, exigua, subrotunda, aliquantulum & instar auriscalpij concava, vnà cum cauliculis hirsuta ac rubentia, aridissimis temporibus, subque feruidissimo Solis æstu, ipsa meridie ac post, rore humoreque madentia: coliculi inter hæc surgunt quadrantales aut minores, in quibus flosculi candiduli, tenuissimæ ac capillacæ radiculæ sunt.

Exit locis desertis, arenosis, apricis, sed riguis, & rarò alibi, quàm in ipso humi nascente candido palustri musco.

Æstate Ros Solis viget: Maio aut Iunio floret: colligendus cum cæli constitutio siccissima ac serenissima fuerit. Aqua ex hoc per vitrea organa extracta siue destillata, auri luteo relucet colore.

Germanis *Sonnentau* & *Sindaw* dicitur: Latinis Ros Solis: à nonnullis *Roella*: ab alijs *Salsifiora*. A rore, quo sub ardentissimo Solis æstu madet, nomen induit. Dicitur & *Loopich* / quòd huius etiam gustatu pecudes ad Venerem incitentur; quòd *Loopich* esse Belgæ vocant.

Acris

Acris admodum & caustica herba est: ad quartum caliditatis ac siccitatis gradum accedit. Trita cum exiguo salis foliola, vesicas excitant & locum exulcerant, cuiusque tandem corporis parti applicata fuerint.

Existimarunt recentiores phthificis ac tabidis omnibus hanc herbam singulariter & valde utilem; & præsertim stillatitium eius liquorem. Veluti enim herba humoris rorisque tenacissima videtur, atque adeo quidem, ut ne feruentissimus Solis ardor humorem queat absumere; ita & naturalem genitalemque in hominum corporibus humorem conservari ac foveri hac creditum fuit. Verum aliud usus docet: aliud & ratio dicitur. Nam cum acerrima sit herba, & hac ipsa acrimonia aqua stillatitia non integrè destituatur, citra offensam & noxam sumi nequit: perire etiam citius observatum huius stillatitio liquore usus, quam eos qui abstinuissent, & rectam vivendi victusque rationem sectati fuissent.

Incitantur huius vel exiguo pastu ad Venerem quadrupedes feminæ, quod non parum vanam opinionem temerè auxit: neque enim ex eo turgere facit & ad libidinem incitat quadrupedes, quòd feminis materiam augeat, sed quia acrimonia sua sopitum Veneris desiderium excitet.

De Musco capillari. CAP. XVIII.

Musculus capillaris.

EST inter Muscos & alia humilis species, cuius 1.
exigui cauliculi palmum non alti, densissimis breuibus, ex obscuro luteo virefcētibus, pilis conuestiuntur, à quibus aliquando tenuissimi nudi subnigricantes surgunt pediculi, in quorum fastigijs veluti exigua dependent granula: radices tenuissimæ ac minutissimæ.

Huius & altera species omnino minor ac humilior. Nascitur Musci hæc species locis humidis, & frequenter in muscolis carieque exelis vetustis arboribus; item & in petris, ac sæpè in hiantibus parietum ac murorum rimis. 2.

Germani *Widerodt*, *Göldin* *Widerodt*, *Jungfrauen* haar appellant: Belgæ *Gulden* *Wederboot*. Fuchsius *Polytrichon* nominat, & Apuleij esse existimavit: reuera tamen Apuleij *Polytrichon* haud aliud est, quam Dioscondis *Trichomanes*: atque ea de causa Muscum malimus capillarem dici, à multiplicibus quibus conuestitur tenuibus pilis.

Ceterum de facultate huius quod adferamus habemus nihil: videtur autem in calore ac frigore quidem esse symmeter, siccus vero aliquantulum.

De Musco marino. CAP. XIX.

Musculus marinus primus.

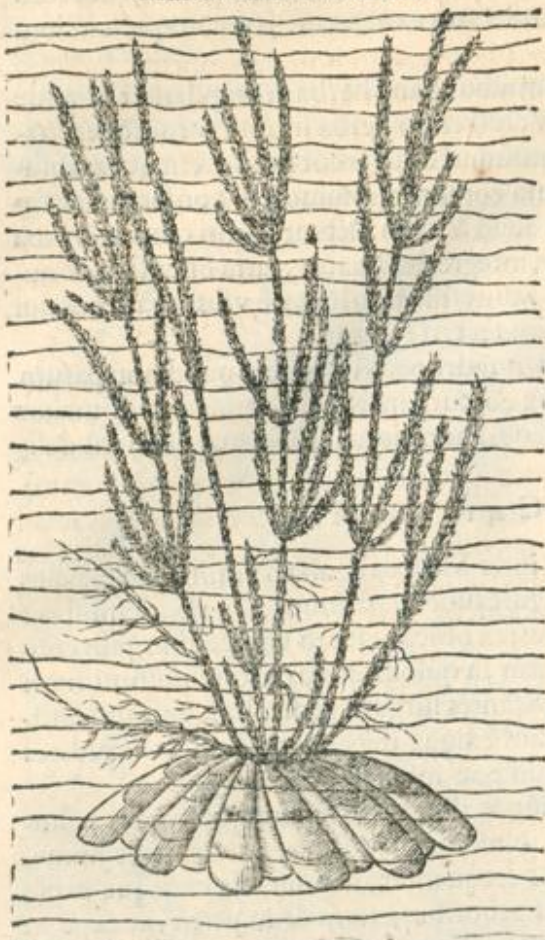
ARBORVM & terræ Muscis succedunt marini, quorum non vaum est genus.

Primus ex multis tenuibus, mollibus capillamentis spicatum digestis cohæret, colore subalbidus, humilis autem hic est, & duorum digitorum, altitudine sua, ut plurimum, vix excedit.

Alteri tenues admodum sunt cirri, dodrantem (plus minus) longi, qui in ramulos subinde paucos distributi, non spicatum digeruntur, sed seorsim ab vno capite prodeunt; à lateribus ipsorum brevissimis ac tenuissimis veluti pilis exeuntibus. Colore iste superiorem satis refert.

Tertius similiter humilis est, & veluti latiuscula quædam habet foliola, ambitu dissecta, ab vna basi sese diffundentia. Referre hic Musculus videtur, qui ad quercuum & aliarum arborum cortices subinde adhærentes nascuntur; nisi multò esset breuior. Colore & hic prioribus satis similis, sed tamen aliquanto albidior.

Muscus marinus secundus.

Muscus marinus tertius cum pulice marino.

Scopulis ac maris fundo huiuscemodi Musci adnasci creduntur; tum & aliis nonnullis, quæ mari continentur: nam tertius tenuibus lignorum sarmentis ac ramulis, & fibris quibusdam etiam accrescit.

Inueniuntur autem frequenter ad maris littora, maximè post tempestates & Autumni tempore. Contingit verò & simul cum his, sed sæpiùs cum tertio, pulices marinos reici.

Sunt autem hæc exigua quædam locustis quodammodò similia animalcula, quæ & in cauda appendices locustæ ac squillæ modo habent. Tam exigui verò quandoque hi pulices sunt, vt particulæ corporis non nisi à benè oculato dignosci queant. Veluti & Rondeletius scribit, qui cum maris purgamentis hos eiici etiam testatur.

Musci marini hi omnes sunt. Horum autem, qui prior cum Dioscoridis descriptione plus quàm reliqui conuenit, magis etiam multò quàm Corallina pro Musco marino hætenus habita, cum tamen durior sit quàm capilli, & in ramulos quosdam distribuatur, quod pilorum naturæ etiam repugnat, qui in segmenta non diuiduntur.

Dicitur autem marinus Muscus Græcis βρύον θαλάσσιον: Germanis Meerros: Belgis Zee Mossej: Gallis Mouffe de mer: Anglis Zee Mosse.

Ælianus lib. XIII. inter herbas quæ in mari nascuntur, præter Muscos & Fucos, τρίχες siue Pilos etiam numerat. Quales verò hi sint ex eius verbis non liquet: proinde an Muscus prior, ad τρίχες referri debeat, non satis constat.

Compositus autem est Muscus marinus, vt inquit Galenus, ex terrena & aquea essentia vtraque frigida; siquidem gustu adstringit, & calidis quibusuis impositus euidenter refrigerat. Hæc & Dioscorides, addens ipsum & podagras cohibere. Multa ei, ait, spissandi vis, facit ad inflammationes & podagras, quæ adstrictione opus habent.

De Corallina.

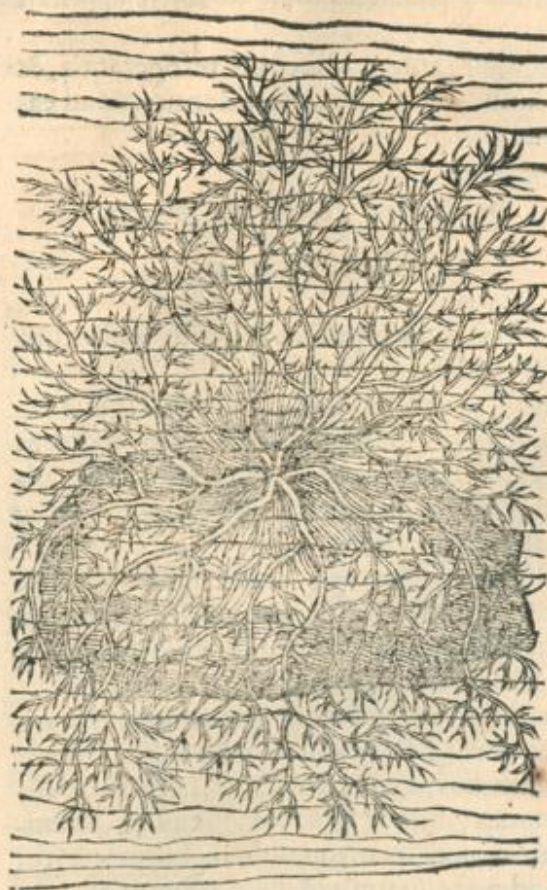
CAPVT XX.

AD Musci genera Corallina etiam referenda existimatur. Graciles autem & veluti geniculis interseptos hæc promit coliculos, qui & in segmenta tenuissima ac capillacea ferè diuiduntur. Tota autem hæc dura est & lapidis substantiam, magis quàm herbæ alicuius refert: colore subalbicat, subinde nonnihil rubet.

Nascitur in scopulis & testaceis marinis; non rarò verò etiam in Ostrearum testis: Corallio etiam adhærescere quandoque sunt qui tradant.

Officinæ

Corallina.

Muscus marinus latifolius.

Officinæ, Itali, Galliæ Corallinam nuncupant. Hispanis Malhorquiana herba dicitur. Belgæ Officinarum nomen retinent. Similitudinem autem hæc cum altero Fuci genere, quod Trichophyllum à Theophrasto nominatur, habere, aliquo apparet modo. Nam folia in tenuia capillamenta Marathriæque foliorum modo diuisa, & color minimè herbaceus, satis respondent. Sed obstat lapidea ipsius stirpis durities; qualem adesse Fuco Trichophyllo Theophrastus non scripsit.

Ceterum terrena Corallinæ substantia, magis est, quam superiorum Muscorum, & haud exiguæ falsitudinis particeps, propter quam & potenter resiccat, & ventris vermes ac lumbricos enecat expellitque. Quod ipsam efficaciter præstare, recenti experientia compertum. Datur pulueris huius denarij pondus, vel etiam minus iunioribus pueris.

De virentibus Muscis.

CAP. XXI.

AD Muscorum genera accedunt & alij quidam herbacei ac virentes Musci.

Vnus latis ac tenuibus est folijs, aliquantum crispis & eleganter virentibus: caule radicibusque caret. 1.

Oceano Belgico inter saxosos scopulos satis familiaris hic est, ipsis adhærescens; vnde simul cum mitulis, conchis, ostreisve, subinde æstate ad vicina loca defertur.

Alter tenuissimè dissectis folijs Fœniculi æmulis, sed multò minoribus ac breuioribus pulchrè etiam viret. Ex globosis radicum tuberculis hæc prodeunt; radices siquidem tuberosæ non vnico sed pluribus subinde nodulis extuberant: nigricant eadem vnà cum adhærentibus fibris ac capillamentis sursum eminentibus. Tubercula arida inania sunt, sed virentibus folijs, tenuissimas intrinsecus fibras habent. 2.

Reperitur & iste Muscus inter maris purgamenta, & frequentissimè aridus & absque folijs.

Prior latioris folij, Theophrasti est Muscus, quem folio esse scribit herbæ coloris, amplo nec Lactucis dissimili, rugosiore tamen, & veluti contracto, cauleque carere, sed ab vno principio plura ei huiusmodi folia exire, tum & ab alio, nascique super lapides & testacea; qualem priorem Muscum esse scripsimus. Huius verò videtur & meminisse Aristoteles lib. de animalium historia VI. vbi hunc purgamentum esse ait maris, fierique initio æstatis, eoque ostreas & pisciculos ali. 1.

Alter tenuifolius Muscus haud aliò referri potest, quam ad herbas marinas, quas Ælianus scribit à piscibus depasci. Hunc verò, vel omnino 2.

Muscus marinus virens tenuifolius.

nino huic similem; fœniculaceo scilicet & capillamenti modo extenuato folio. Læuius Lemnius à Zelandis *Wort & Weert* appellari refert.

Facultate autem Musci isti refrigerantis, & potissimum latifolius, esse videntur, & ad eadem ad quæ priores posse adhiberi.

De Fuco ex Theophrasto & alijs.

CAP. XXII.

FUCVS auctore Theophrasto multorum est generum.

Vnum genus latifolium, τετανοειδὲς siue extensum, colorem habens herbaceum: radicem foris *δασύαν* siue pilosam, intus testaceam, admodum longam crassamque, *κρομμυγητέοις* non absimilem.

Alterum genus *τριχόφυλλον* instar pilorum tenuifolium, veluti Marathri, non herbaceum, neque *ἐξωχρον* siue ex luteo pallescens, caulem non habet, sed per se erigitur.

Iuxta terram ambo hæc proueniunt; humilius autem *Τριχόφυλλον*, prius sublimius est.

In extero mari istud nascitur, iuxta Herculis columnas, mira vt fertur magnitudine, & latitudine maiore quàm quatuor digitorum: fertur hoc ad mare (cum videlicet refluxum est) introrsum, cum fluxu foras.

2. In testaceis & super lapides *Τριχόφυλλον* gignitur; non veluti alterum in terra.

1. Primum autem annuum esse fertur, & nasci Vere, delinente æstate vigere: Autumno minui, ac decidere hieme.

Appellatur verò Fucus Græcè *φύκος*. Est tamen & Fucus herba *Anthusæ* species, multum ab hoc Fuco differens, qui & hæc de causa *φύκος θαλάσσιος*, siue Fucus marinus vocatur.

Plinij in
constantia.

Sunt autem qui *φύκον*, Algam Latine dici volunt; in qua fuit Theodorus Gaza sententia, qui in Theophrasti versione *φύκον* Algam reddidit. Plinius verò vno loco hanc interpretationem improbat, alibi sequitur, lib. xxxii. cap. vi. Algam maris Theriacen esse ex Nicandro refert. Nicander autem in Theriacis *φύκον* commendat: & ibidem Plinius genera referens Algæ, ex Dioscoride Fuci genera recenset. Lib. autem xiii. in alia omnino est sententia: Non habet, ait, lingua alia nomen, quod Græci vocant *φύκον*: quoniam Alga herbarum magis vocabulum intelligitur.

1. Primum genus quidam *πράσον*, alij *ζωστήρα*, vt Theophrastus ait, nominant. Plinius similiter à nonnullis Præsum ab alijs *Zostera* dici refert.

2. Alterum *τριχόφυλλον* dicitur: capillaceo folio, vt Plinius.

3. Iam & aliud quoddam istis accedit Fuci genus *πόντιον* siue marinum, quod spongiarum ex pelago, inquit Theophrastus, adferunt. Iuxta Cretam insulam haud procul à terra super saxa plurimum optimumque istud prouenit, quo non solum vittas sed etiam lanas vestelique in-ficiunt, & quàm diu recens infectio est, color longè purpuram præstat.

Dioscorides Creticum etiam haud procul à terra nasci & valde floridum ac *ἀσπαστον* siue incorruptibile esse scribit.

Gignitur autem parte Aquilonari, cum copiosius tum melius, vt etiam spongiæ & reliqua similia.

Præter hoc verò & alia sunt, referente Theophrasto, Graminibus similia; quippe simili folio & radice geniculata, longa & oblique Graminis modo adhærente; caule etiam calamac eo vt Graminis, magnitudine Fuco maiora.

Meminit & horum Plinius, sed inter Fuci genera pro tertio describit, quod folio est Graminis, secus planè quàm Theophrastus, qui Creticum tertio loco numerat. Plinij verba sunt: Tertium est Gramini simile, radice geniculata & caule quali Calami. Idem verò & Creticum

Creticum cum secundo Fuce coniungere videtur. Vtrobique autem à Theophrasti sententia recedit, ex cuius tamen libris hæc sunt transcripta. Quam ob rem hos Plinij locos ^{plinj} errore non carere, manifestum est. _{error.}

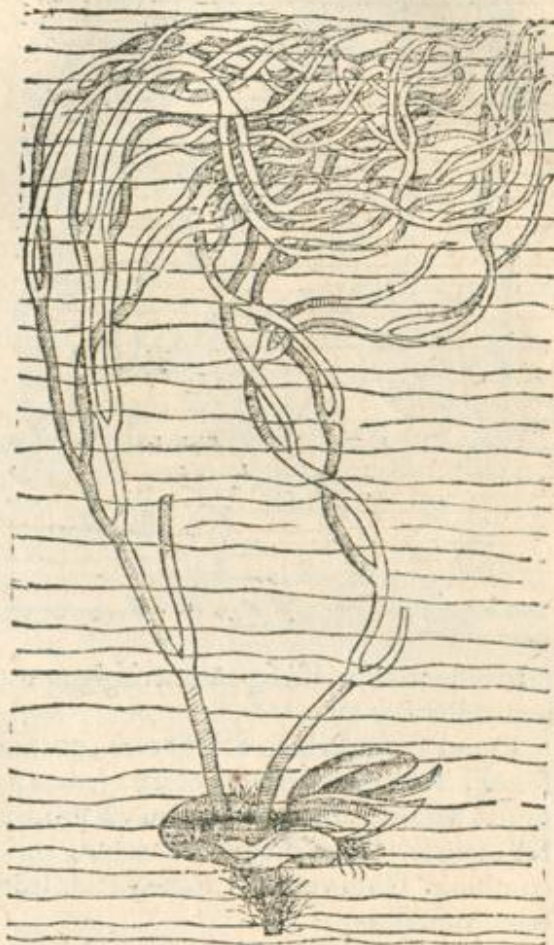
Ceterum Fucum etiamnum humentem resiccare ac refrigerare ordine secundo Galenus docet. Dioscorides non modò podagræ, sed etiam inflammationibus in cataplasmate vtilem ait, & humido eo vtendum priusquam inarescat.

De alijs nonnullis Fuci generibus. CAP. XXIII.

Fucus marinus primus.

Fucus marinus secundus.

MARINA verò & alia quædam reperiuntur nascentia, quæ cum Muscis multò sint maiora, non aliò quàm ad Fucos referenda videntur.

Primum compluribus angustioribus assurgit cauliculis, ijs tamen non teretibus, aut angulosis, sed planis & latiusculis; qui paulatim latiores facti, in ramulos, & quædam veluti folia distribuuntur lata, oblonga per marginem, Quercus foliorum similitudinem quamdam referentia, sed tamen illis minora, quæ cum cauliculis, lentam membranaceam substantiam obtinent, & frequenter læuia sunt, subinde tamen adnato tenui ac capillaceo Musco hirsuta apparent: & modò ab vna, modò ab vtraque parte. Extuberant in his bullarum instar vtriusque turgidula tubercula inania, crebrò oblongioris formæ non rarò rotundiora, & subinde maiora, aliàs minora. Huius, dum viret, color è sordido luteo viridis, arefacti verò admodum niger, maximeque eius quod in littoris arenis inaruit. Brevis non rarò stirps est, & dodrante non altior, quandoque cubiti altitudinem attingit.

Alterum genus cauliculos promit, quinque aut sex pedes subinde longo, non rarò etiam breviores, membranaceos, planos, semidigitum latos, oblongiores ligulas referentes, in alas & quasdam quandoque sed pauciores distributos: folijs caret, neque bullarum instar tubercula vlla habet.

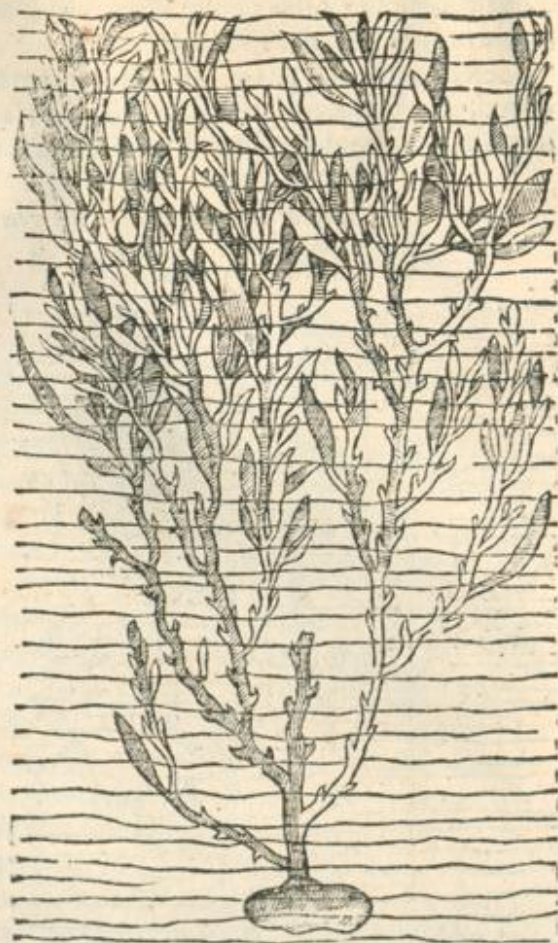
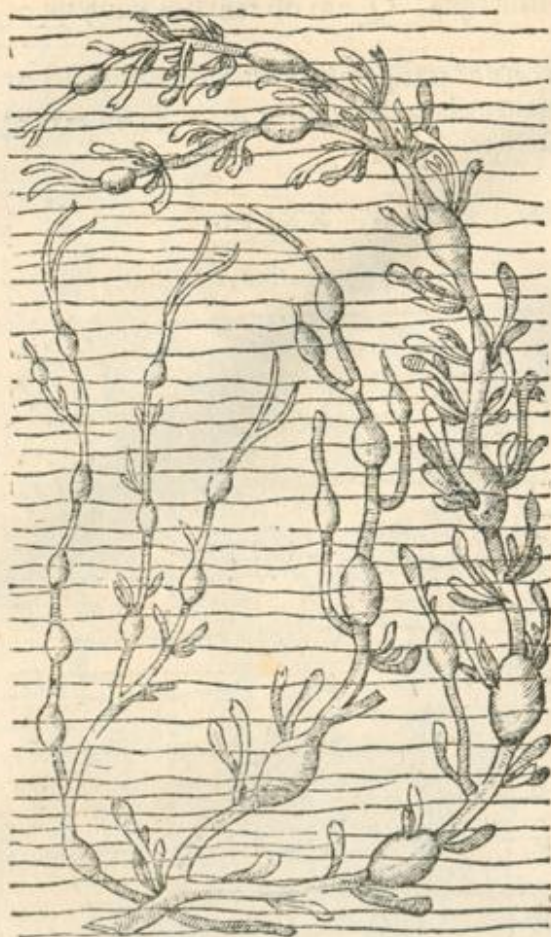
Tertium genus oblongos & similiter planos sed angustiores cauliculos obtinet, & pluribus inanibus tuberculis nodosos: forma & non rarò magnitudine Corni fructus, vel etiam maiora, supra ac infra quæ subinde è caule breues quædam exeunt apophyses.

Quartum cauliculis est angustioribus ac tenuioribus, valde ramosis, tubercula huic nulla, aut omnino paucissima adsunt.

In te-

Fuctis marinus tertius.

Fucus marinus quartus.

In testaceis Fuci isti sepe numero gignuntur, ac super calculos, qui ad littora reiectis etiamnum adhærescunt.

2. Quod secundo loco descriptum, quandoque etiam ex oblongis hirsutis torulis prodire fertur. Adnascuntur verò & hæc genera palis ac sudibus ligneis iuxta portus, quibus non minus firmiter adhærent, quam viscum arborum ramis. Eriguntur autem hæc quam diu sub aquis sunt hæc destituta deorsum collabuntur: ac sudibus proximisque quibusvis incumbunt. Dum virent, lenta ac viscida sentiuntur; sed ubi inaruerunt, amisso lentore, nigro relaxant colore.

Sub finem ætatis & Autumno ad littora vna cum Muscis ac alijs purgamentis reiecta conspiciuntur.

Hollandi qui loca habitant maritima, vno nomine omnia genera *Wiert* vocitant. Ad Fucos ut diximus, referenda videntur, & præcipue ad primum illud, quod in extero mari extra columnas Herculis nasci Theophrastus refert: licet tamen non omnino idem sit.

*Quercus
marina.*

Horum primum genus plerique Quercum marinam à Theophrasto nuncupatam existimant. Hanc autem humilem fruticem cubitalis ait esse altitudinis, super lapides & testacea nascentem, quæ radicibus careat: folium ei esse carnosum, oblongum & crassum, tenuius tamen quam marinæ Abietis ac odoratius; colore accedens ad purpuram, atque ad lanas inficiendas mulieribus vtilem: dependere verò & ramis annexa pleraque testaceorum animalia (Plinius: Ramis eius adhærent conchæ,) & alia quædam solida, ad quæ exesa, & alia quædam generis eiusdem bestiolæ ingrediuntur. At cum tali Quercu Fucus prior non conuenit. Multò verò etiam minus cum altera marina Quercu, quam, ut Theophrastus tradit, quidam in alto nasci referunt, & fructum ferre glandemque quæ vsui sit. Nam iste prior Fucus non modò odore, sed & purpureo colore destituitur, neque glandes vllas profert: atque idcirco non marina Quercus; & nec aliò referendus quam ad Fucos, veluti & reliqua, ut dictum est.

*Quercus
marina
altera.*

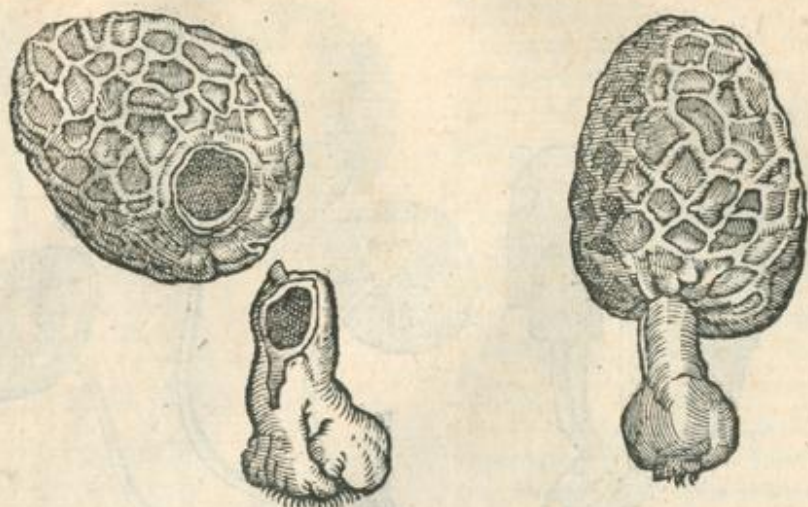
De facultatibus verò horum nihil exploratum aut compertum habemus.

De Fungis terrenis. CAP. XXIII.

FUNGORVM quidam ex terra oriuntur, alij veterum arborum caudicibus adnascuntur, à prioribus differentes.

Ex terra

Fungi præcoces.

Fungi autumnales.

Ex terra natorum, præter orbiculares, duo nostra ætas obseruauit genera. Præcox vnum ac vernale, serotinum ac autumnale alterum.

Priores Fungi à serotinis diuersi sunt: oblongam enim ac oualem formam obtinent, superficie rugosi, fauum quodammodò referunt, colore ex albido sordent, cauliculis tamen candidioribus.

Autumnales ac serotini Fungi, non oualem figuram obtinent, sed rotundum pileum aut galerum aliquem potiùs referunt, superiore parte dum adhuc vigent conuexi, interiore verò concaui, intercurfantibus interim tenuibus membranis, à medio caule ad circumferentiam vsque. Insident Fungi isti crasso teretique pediculo ex terra enato, omnes medulla, neruo ac vena carent: differunt non parum magnitudine ac colore.

Ampli quidam sunt, & exigui pilei magnitudinem referunt: minores alij, qui argentei nummi (cui Talero nomen) latitudinem exiguum aut nihil excedunt, vel etiam minores sunt.

Rubent inferiore ac prona parte plerique, nonnulli quidem intensius, alij remissius; quidam exigulum, aut nihil. Conuexa superior facies aut pallet, aut inalbicat; vel etiam sordente colore (griseum vulgò dicunt) cinerem refert, aut sublutea subrubensve apparet.

Circa arborum radices, locis herbofis, in pratis & in veruactis, in siluis quoque, locis arenosis, sed tamen humentibus proueniunt Fungi.

Nascuntur etiam ex lignis arborumque caudicibus cariosis ac corruptis, sed reprobi ac inutiles. Venenosi quoque gignuntur, Dioscoride referente, vbi clauus ferreus rubiginosus, aut panni marcor adfuerit, aut iuxta serpentis cauernam, vel arborum noxios proferentium fructus radices. Plinius, Quercum (circa radicem nempe) probatissimos: Robur autem Cupressum & Pinum noxios proferre, lib. xvi. cap. viii. scribit. Tarentinus in Geoponicis circa truncum Populi nigræ enatos commendat.

Præferuntur à nonnullis è montibus ac montosis locis. Horatius verò ait:

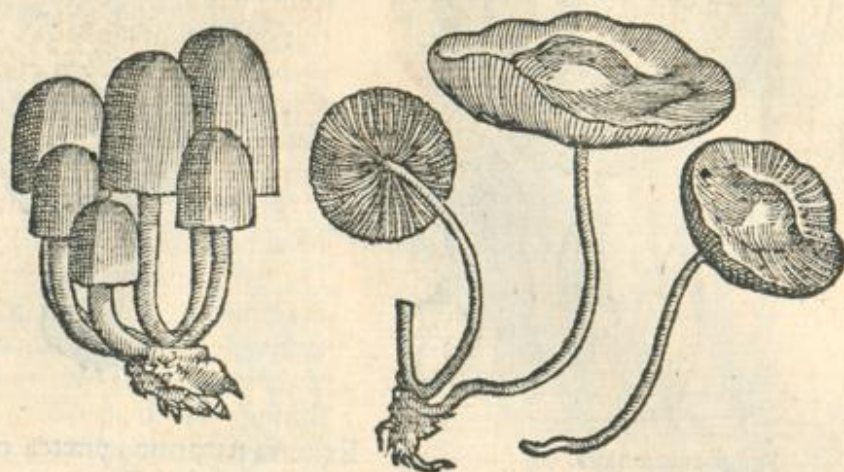
Præsentibus optima Fungis Natura est.

Aprili mensè in Bohemiæ ac Pannoniæ siluis præcoces colliguntur, qui filo transmissis, suspensi resiccantur, cibis idonei futuri.

f

Serotini

Fungi venenos.

Serotini circa Augustum ac Septembrem gignuntur. omnes tamen post pluias: atque idcirco vno anno citius, altero serius reperiuntur. Imbris, inquit Plinius, proueniunt Fungi. Origo, eodem auctore, ex pituita est arborum.

Græci Fungos *μυκήτας* appellant: Itali *Fonghi*: Hispani *Hungos*, *Cugumelos*; Galli *Campinion*: Belgæ *Campernoellien*: Germani *Schwammie* & *Pfifferling*.

1. Præcoces Aprili mense apparentes à nonnullis Spongiolæ, ab Italis *Prignoli*, à Germanis verò *Worchel* & *Waurchen* appellantur. Existimantur à nonnullis esse, quos Plinius *Suillos* vocat; verum id non satis liquet: *Suillos* siquidem vnà cum *Boletis* lib. XVI. cap. VIII. *gulae* esse ait nouissima irritamenta; & lib. XXII. cap. XXII. iunco transfixos pendentes *relicari*. Sed eosdem, paulò antè, eodem cap. *venenis accommodatissimos* tradit. Tertium genus, ait, *Suilli venenis accommodatissimum*. Familias nuper interemere & tota conuiuia.

2. Ex serotinis inferiore parte dilutiùs rubentes *Boletos* dictos volunt, quorum ortus & occasus septem diebus concluditur. Iuxta *Populorum* radices enati *ἀνυρίαι* Græcis: Latinis *Populnei* appellati reperiuntur.

Est autem Fungus, Galeno auctore, admodum frigidus ac humidus: quamobrem etiam proximè ad deleteriam enecantemque facultatem accedens, præsertim qui admixtam habet qualitatem putredinosam. In libro verò de Alimentorum facultatibus; *Boletos* ait, si probe in aqua elixi fuerint, propè accedere ad cibos insipidos, non tamen ipsos solos, sed variè conditos edi; vt pleraque alia nulla insigni qualitate prædita: alimentum verò ex ipsis esse pituitosum ac frigidum prauique succi, atque hos quidem omnium minimè esse noxios; post hos secundo loco *Aminitas* (cum præcocibus conuenire putantur;) reliquos tutius non attingere.

Nascuntur, inquit Athenæus, ex terra Fungi, ex quibus pauci sunt edules; plurimi etiam suffocant.

De Fungo marino. C A P. XXV.

Ex Fungorum terrenorum & serotinorum numero & is quoque est, qui apud Batauos locis exit maritimis. Initio hic instar rotundæ ac globosæ pilæ massa quædam est, magni alicuius *Bulbi* figuram referens, cui pro radicibus neruus, vt plurimum bisulcus, subest: albicat colore pila; progressu temporis nonnihil quandoque purpurascit: duplici membrana constat, intra quam lentus admodum ac viscidus humor continetur, pondere grauis ac tactu perquam frigidus, ex quo tandem (membrana, quæ pro scroto est, dirupta) scapus erigitur teres palmum (plus minus) altus, raræ ac fungosæ substantiæ, maculis quibusdam notatus, citoque flaccescens, fastigio foraminosus, integumentum exiguum ac rugosum ferens, eiusdem cum scapo coloris. Grauis autem & fætidus admodum odoris hic

Fungus marinus.

hic Fungus est, humor verò eius longè fœtidissimus.

Haud procul à mari provenit, in ipsis videlicet arenosis tumulis, iuxta illic nascens Helmus, inter cuius stirpes frequentius quàm alibi reperitur.

Nascitur verò & in Austriæ hortis, ut Clariss. Carolus Clusius ad me scripsit, in quibus marcescens, si non pluviæ successerint, solum atro tingit colore.

Helmus autem Graminis est genus ^{Helmus.} (Poëta Caricem vocat) tumulis, quos Duros nominant, familiare. Longis istud ac implicatis radicibus gramen proserpit, arenas ne vento diffluant continens, quam ob causam & in ipsis tumulorum arenis studiosè feritur ac plantatur.

Viget Fungus iste Septembri mense, vindemiæ tempore.

Nomen à loco Fungo marino datum est, vulgò Ungers eperu id est, Manium siue Dæmonum ova vocantur. Hadrianus Iunius Phallum appellavit, atque eleganti hoc, quod sequitur, carmine celebravit:

Insula quam bisido dispescit gurgite Rhenus,
 Quam Bataurum tenuit gens, quondam asperrima bello,
 Civiles Latias cum fregit Marte secures,
 Qua nitidum in fluctus Titan caput abdit Iberos,
 Quaq; Caledonijs obtenditur vltima te ris,
 Surgit areniferis tumulis, quos corniger Ammon
 Egerit, Aeolijs adiutus flaribus, imo
 Quos prior in littus Thetis enomit vda profundo.
 At steriles subiecta tegant ne protinus arua,
 Carice eos natura parens constravit acuta,
 Qua fluidas Zephyris moles statione ligaret.
 Carectis eadem medijs consurgere iussit,
 Qualem de corio tenso per compia gestat
 Gracia, cum resonant clamoribus orgia, formam,
 Formam Lampfacio similem (res vera) Ithyphallo.
 Mentitur scroti faciem pars infima, fibris
 Producta è geminis, laxam sinuatur in aluum,
 Ventre tumens grauido, cervicemq; exit in arctam,
 Humanum qualis bibitura cucurbita tabum.
 Principio hac pallet, mox sensim plurima surgit
 Venula, puniceo mini variata colore:
 Fibra ac concreti liuescunt more cruoris.
 Hac turget lenta, vesciq; sequacis ad instar
 Concreta sanie plumbum qua fusile adequat
 Pondere, sed virus tetrum atque inamabile fundit,
 Expirant qualem putentia stagna Mephitim.
 Ipsa adeò terra summo de margine vulsa,
 Aemula crystallo glaciali frigore certet.
 Creditur hinc seuos podagra intractabilis astus
 Aut ope presenti lenire, aut tollere posse.
 Hac eadem prius, atque vterum Lucina secunda

L 2

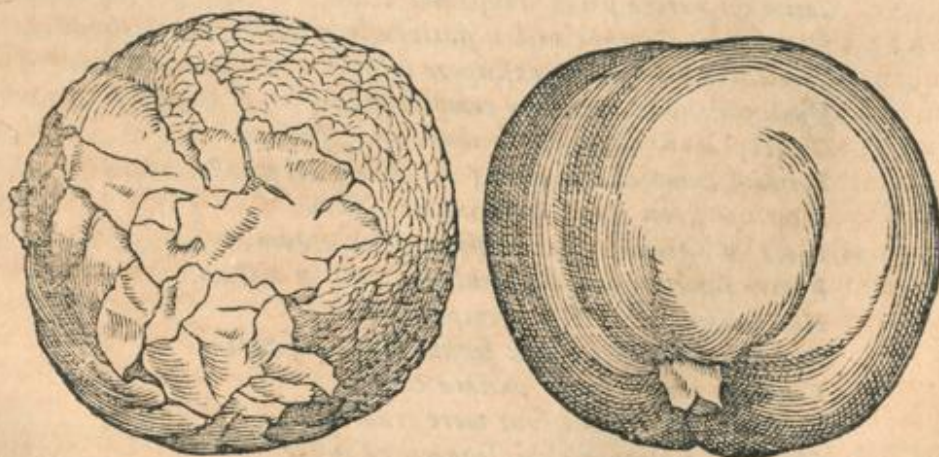
Laxarit,

*Laxarit, neque dum in rimam discesserit aëta,
 Quas, locum cedat genitali erumpere cauli,
 Terrigena speciem Bulbi, laxave crumena,
 Cui nondum artificis formam manus addidit oris,
 Exprimit: huic atas postquam maturior exit,
 Finditur, haud secus ac putris se vomica scindit.
 Hinc caulis superas surgit fungosus in auras,
 Rarus, vel pluma leuior, pertusus, hiansq̄,
 Ceu tubulo medio, pallens cinerisq̄, colore:
 Leuis utrimque, teres, planeq̄, cylindricus extat.
 Hunc operit petasus non pandus, Flaminis olim
 Qualis apex, qualemq̄, Helines dat fratribus atas
 Prisca, sed oblongus, referens fastigia mete.
 Sanguinis idem expers, rugis peraratur, yssq̄
 Cancellatim inter se coëuntibus, Inda
 Bellua quale gerit tergus, vel reticulata
 Tesserulis, qualem ostendunt asarota figuram.
 Vertice supremo præfert exile foramen,
 Quod stipant auidè muscarum examina nigra:
 Halitus hac virus redolens se effundit in auras,
 Ac postquam exueris caulem tellure refossam,
 Viscidus ille latex, grauido qui ventre latebat,
 Haud durat longum constans, mox liquitur, vndam
 In fluidam tabens, florisq̄, exempla secutus,
 Marcidus occidua caulis ceruice relanguet.
 Principio Autumnii noctes cum Libra diebus
 Exæquat, feruetq̄, nono vindemia musto,
 Donec continuant menses, quibus asper ab axe
 Threicio Boreas, viridi nemora orbat honore.
 Caulis hic erectus surgit sub luminis auras.*

Ceterum facultate Fungus iste, perniciosum esse, si assumatur, venenum odor virus spirans ostendit. Extrinsecus admotus sæuos calentis podagræ dolores lenire posse, sunt qui sentiant.

De Fungo orbiculari & Lucernarum Fungis. CAP. XXVI.

Fungus orbicularis.

SVNT & in Fungorum genere nonnulli, globosæ formæ ac instar rotundi orbis terræ adherentes, nullo pede aut cauliculo fulti, albidi, nulla quoque parte patentes; quorum interior medulla laxa & præhumida: qui dum resiccati rumpuntur, tenuissimum puluerem instar fumi quodammodo eructant.

Locis isti reperiuntur patentibus, arenosis, & humidis, & quidem quoque post imbres.

Vulgò Lupi crepitus appellant, Itali *Vescie de Lupo*: à Plinio *Pezicæ* dicti videntur, quasi sessiles:

Fungus semiorbicularis.

sessiles: nam in Fungorum genere quosdam ait Pezicas dici, qui sine radice ac pediculo nascuntur. Hi nullo manduntur modo. Pulvis resiccatarum citra morsum resiccat: ad abrasa & intertrigines non inutiliter adhibetur.

Est verò & alius quidam huius generis Fungus, sed semiorbicularis tantum: superius etenim non globosus, verum concauus, circumpositifque oris calicis alicuius, non tamen profundi, figuram referens. color huic sordidus qualis fossilium glebarum, quibus ignis apud Batauos vicinasque alias gentes fouetur: medulla verò eius nigrior est, solidiorque quam superioris; pulverem quoque fumi instar eructans dum arida frangitur, sed pauciozem.

Locis aridis & apricis Fungus iste exit, qualia in Hollandia etiam nonnulla sunt, in quibus repertus.

Haecenus anonymum Fungum semiorbicularum nigrum nominauimus.

De Lucernarum Fungis hic nihil adferendum, non etenim ad stirpium naturam pertinent, cum aliud non sint, quam quod in extremitate ellychnij concrefcens, lumini impedimento est. Hos humidæ constitutionis esse præfagium, Virgilius Georgicon libro primo scribit, vbi signa futuræ pluuiæ recenset:

*Tum cornix plena pluuiam vocat improba voce,
Et sola in sicca secum spatiatur arena:
Nec nocturna quidem carpentes pensa puella
Nesciùere hiemem: testa cum ardente viderent
Scintillare oleum, & putres concrefcere Fungos.*

De Fungis arboreis. CAP. XXVII.

ARBOREI Fungi caudicibus, subinde etiam ramis arborum adnascuntur, circumferentiæ partem occupant ipsi semiorbiculares, superiore parte nonnihil plani, subinde exiguum concaui, inferiore in angustius contrahuntur. materia solida est, quæ resiccata ignem concipit, & aliquamdiu retinet.

Vix vlla est arbor, cui non senescenti huiusmodi Fungi subinde adnascantur.

Mushrooms quoque appellant: verum ad differentiam superiorum, Fungi dicuntur arborum, & Fungi arborei: Germani similiter Schwemme appellant.

Perniciosi omnes intrò assumpti existimantur. Nicander lethales esse refert in Olea, Ilice, & Quercu enatos.

De Agarico. CAP. XXVIII.

INTER arboreos Fungos venit & Agaricum numerandum. est autem Fungus candidus, haud inodoratus, materia constans quam præcedentium rariore. Plinius libro xvi. cap. viii. Galliarum maximè glandiferas arbores Agaricum ait ferre. sed non glandiferæ, verum coniferæ, & inter has vel sola Larix hunc profert, & quidem non in Gallia, quæ nunc Francia; sed potius in Cisalpina Italiæ Gallia, vbi Laricum siluæ: quamquam & alibi, vbi Laricum prouentus, ipsum etiam reperiri contingat.

Præstat quod candidissimum, rarissimum, frangi facile ac leue est, primoque gustu dulce, durum, densum. Graue, nigricans, in fragmentis ceu villos neruorum ostentans, perniciosum habetur.

Agaricus.

Græci *ἀγαρικόν*: Latini & Officinæ Agaricum quoque vocitant: Itali, Hispani, aliæque nationes Græcam vocem imitantur.

Agaricum autem inter ea, quæ ordine quidem primo excalfaciunt, secundo verò reficcant, placuit veteribus numerari; incidit, attenuat, extergit, viscerum obstructions expurgat, tum & per aluum deorsum purgat.

Iuuat regio morbo ex obstructione laborantes: rigores à crassis frigidisque humoribus persanat: & demorsis à frigore lædentibus bestijs, cum foris appositum, tum intrò assumptum: vrinas remorantes mouere potest, item & menses: corporis colorem emendat; lumbricos pellit, febres, præsertim quotidianas, tum & erraticas, aliasque longiores curat, idoneis ad morbum facientibus permixtum. Et hæc quidem educendo expurgandoque crassos, frigidos, & pituitosos humores, morborum causas, potest.

Modus exhibitionis in substantia aut puluere est, à denario vel sesquidenario ad duos: infusi autem aut decocti à denarijs duobus ad quinque.

Tardè autem purgat: ventriculum quoque nonnihil perturbat: idcirco & Zinziber miscendum ei præcipitur, vel Dauci, vel Ligustici semen, vel sal fossilis, quem Gemmæ cognominant.

Galenus (vt quidem Mesues refert) cum vino in quo maceratum Zinziber, exhibuit. Non desunt qui Agaricum cum Oxymelite propinent, quo modo tutissimè exhibetur.

De Tuberibus. CAPVT XXIX.

Tubera.

TUBERA globosa ac tuberosa quedam sunt sua sponte intra terram nata, & ab ea vndeque circumdata, absque caule, folijs, fibris, aut capillamentis adnatis: sunt hæc foris aut nigra aut ruffa; interiore verò pulpa candida aut subflaua; magnitudine mali Cotonei, subinde ampliora.

Siccis,

Siccis, sabulosis, frutetosis tractibus gignuntur, vt in Pannonia, & plerisque Italix regionibus: locum in quo gignuntur nec extuberare, nec rimas agere Plinius refert: Martialis vero findi frequenter solum cui subsunt, his verbis ostendit:

Rumpimus altricem tenero de vertice terram

Tubera, boletis poma secunda sumus.

Cum fuerint imbres Autumnales ac crebra tonitrua, tunc potissimum nascuntur, Plinio auctore.

Vere & aestate effodiuntur, Dioscorides ait.

Ἰδωα Græcis: Latinis Tubera: Italis *Tertuffi*, *Tertufali*: Hispanis *Turmas de tierra*, *Tofenas*, *Tuberan de terra*: Gallis *Truffle*.

Tubera autem, vt quidem Galenus ait, ijs annumeranda sunt, quæ nullam euidentem qualitatem habent; quibus omnibus commune est, vt alimentum nulla insigni qualitate constans præbeant, frigidiusculum tantum.

De his Auicenna diligentius ac verius, Tubera terrena magis quam aquea, omnisque qualitatis gustabilis expertia refert; sed tamen melancholicos & crassos ab ipsis in corpore gigni humores, sæpiusque manducata apoplexim ac paralytim inferre.

